

*Heel wel weten dat wie we zijn niets met ons van doen heeft,
dat wat we denken of voelen altijd een vertaling is, dat wij niet
wilden wat wij willen en dat waarschijnlijk niemand dat ooit
heeft gewild – dit alles iedere minuut weten, dit alles voelen bij
ieder gevoel, zou dat niet inhouden dat men een vreemdeling
in de eigen ziel is, een balling in de eigen zintuiglijke
gewaarwordingen?*

Fernando Pessoa¹

Rusteloze portretten

Over *reportable portraits* van deufert + plischke

JEROEN PEETERS

eccetera 110

1.
22 september 2007. Op weg naar het festival Steirischer Herbst in Graz lees ik in de trein Fernando Pessoa's onvoltooide en postuum uitgegeven *Het boek der rusteloosheid*. De bundel bestaat uit dagboekfragmenten van Pessoa's semi-heteroniem Bernardo Soares, een hulpboekhouder die meent dat schrijven te verkiezen valt boven trachten te leven. Zijn notitieschrift biedt Soares ruimte om de droom te omarmen, niet door het leven belemmerd. '[A]ls ik de Koningen der Dromen zou hebben, wat zou er voor mij overblijven om van te dromen? Als ik de onmogelijke landschappen zou bezitten, wat zou er mij dan aan onmogelijks resten?'² Het onmogelijke doet Soares mijmeren en drijft hem naar een leven in de literatuur, waarin een solitair schrijverschap vervaarlijk dicht tegen het solipsisme aanschurkt – maar er ook scherpzinnig en rusteloos wordt, omdat het zich er onvermijdelijk ook moet bezinnen over de vele onmogelijkheden waarin ons leven gedrenkt is.

Soares' aantekeningen zijn mijn 'opwarming' voor *reportable portraits*, de nieuwe voorstelling van deufert + plischke die in Graz in première gaat. In het werk van de Duitse 'kunstenaarstweeling' duikt wel eens een lijn van

Soares op die rijmt met hun poëtica van het breien. 'Leven is haken met een intentie van de anderen. Maar dat doende is het denken vrij en alle toverprinsen kunnen in hun parken wandelen onder steek op steek van de ivoren naald met de gebogen punt. Crochet der dingen... Pauze... Niets.'³ In het bijzonder sluit *Het boek der rusteloosheid* aan bij vragen uit de *directory*-trilogie (2003-06), waarin Katrin Deufert en Thomas Plischke naar een narratieve vorm zoeken om hun leven en werk mededeelzaam te maken en zich daarin ook te verhouden tot de onmogelijkheid zijn 'eigen verhaal' te schrijven zonder anderen. Misschien biedt Pessoa via Soares een sleutel om een antwoord te vinden op die ene lastige kwestie die maar blijft nazinderen: de neiging van deufert + plischke om zich in een hermetische, persoonlijke mythologie terug te trekken – het solipsisme van de kunstenaarstweeling?

Een sprong vooruit. *Reportable portraits* loopt ten einde. Na een black-out komen de vijf performers het publiek groeten. Ik ben stomverbaasd omdat dit gebaar allesbehalve vanzelfsprekend is in het oeuvre van deufert + plischke: in zes en een half jaar gezamenlijk werk groeten ze het publiek voor het eerst. Voordien werd de toeschouwer door hun